

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.3.22>

УДК 330.3

А. А. Турило,

д. е. н., професор, професор кафедри економіки, організації та управління підприємствами, Криворізький національний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0669-6507>

С. О. Бурков,

аспірант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-5387-2204>

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА СТАРТАПИ: КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ТА ФІНАНСОВІ РИЗИКИ В ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

A. Turylo,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of
Economics, Organization and Enterprise Management,*

Kyryvyi Rih national university

S. Burkov,

Postgraduate student, University "KROK"

INNOVATION AND STARTUPS: COMMERCIALIZATION AND FINANCIAL RISKS IN INNOVATIVE ENTERPRISES

У статті досліджено інноваційну діяльність та функціонування інноваційних підприємств у контексті економічного розвитку.

Проаналізовано наукові підходи до визначення інноваційної діяльності та виокремлено її ключові характеристики. Окрему увагу приділено класифікації інноваційних підприємств, які відіграють центральну роль у впровадженні нововведень. Узагальнено підходи до їхнього визначення на основі юридичних, економічних та комплексних критеріїв. Наголошено, що інноваційне підприємство може бути як стартапом, так і діючою компанією, що впроваджує новітні технології. Детально розглянуто процес комерціалізації інновацій та його взаємозв'язок із фінансовими ризиками. Визначено основні загрози, зокрема нестабільність інвестицій та невизначеність ринкового попиту. Проаналізовано механізми мінімізації ризиків, зокрема диверсифікацію фінансування та стратегічне планування. Запропоновано авторські визначення категорій «інноваційна діяльність» та «інноваційне підприємство», що ґрунтуються на комплексному підході. Інноваційна діяльність розглядається як цілісний процес від генерації ідей до комерціалізації. Інноваційне підприємство визначається як суб'єкт, що системно впроваджує інновації, адаптуючись до ринкових змін.

The article examines the theoretical and methodological foundations of innovative activity and the functioning of innovative enterprises in the context of their role in economic development. An analysis of scientific approaches to the interpretation of the category of "innovative activity" was conducted, which allowed us to identify its key characteristics.

Special attention is paid to the classification of innovative enterprises, which play a central role in introducing innovations into economic activity. Approaches to their definition based on legal, economic and complex criteria are generalized. It is emphasized that an innovative enterprise can be both a newly created startup and an already operating company that implements the latest technologies to maintain competitiveness.

The process of commercialization of innovations and its relationship with the financial risks that accompany the activities of such enterprises are examined in detail. The main threats they face in the process of implementing innovations are identified, in particular, the instability of investment flows, the uncertainty of market demand, and the complexity of assessing the economic efficiency of innovation projects. Mechanisms for their minimization are analyzed, in particular

through diversification of funding sources, strategic planning, and the implementation of modern risk assessment models.

The author's definitions of the essence of the categories "innovative activity" and "innovative enterprise" are proposed, which are based on a comprehensive approach. Innovative activity is considered as a holistic process that includes all stages - from idea generation to market entry and commercialization. Special attention is paid to the integration of scientific and technical knowledge into business processes, which contributes to the creation of unique competitive advantages. At the same time, an innovative enterprise is defined as a business entity that not only implements technological or managerial innovations, but also systematically implements innovative solutions, adapting to dynamic changes in the market environment. This approach covers a wide range of aspects - from organizational and economic to socio-technological, which determines its significance in modern conditions of global competition.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, інноваційне підприємство, комерціалізація, фінансовий ризик, стартап, конкурентоспроможність.*

Keywords: *innovative activity, innovative enterprise, commercialization, financial risk, startup, competitiveness.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах зростаючої ролі інновацій у сучасній економіці теоретичне осмислення сутності інноваційної діяльності та інноваційних підприємств набуває особливої актуальності. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, присвячених цій тематиці, залишаються невирішеними деякі важливі питання. Так, наприклад, існуючі підходи до визначення інноваційної діяльності та інноваційних підприємств часто є фрагментарними та не відображають їх комплексну природу. Унаслідок цього виникає необхідність у розробці більш інтегрованого та системного підходу, який дозволить врахувати всі ключові аспекти цих категорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сутності інноваційної діяльності та механізмів її оцінювання є актуальним напрямом

наукових досліджень. Протягом останніх років науковці активно вивчають різні аспекти цієї проблематики, що знайшло відображення у численних публікаціях.

Питанням теоретичного осмислення категорії «інноваційна діяльність» присвячено праці таких науковців, як Е. Сандберг (Erica Sandberg), Р. Флоріда (Richard Florida), які досліджували питання впливу людського капіталу на інноваційні процеси. Досліджували роль організаційної культури в успіху інновацій Т. Пітерс (Tom Peters), Р. Вотерман (Robert Waterman). Аналізували вплив цифрових технологій на інноваційну діяльність, виявляючи нові можливості та виклики, такі дослідники як К. Шваб (Klaus Schwab), Е. Бріньольфссон (Erik Brynjolfsson).

Досліджували питання комерціалізації інновацій та фінансових ризиків в інноваційних підприємствах такі дослідники, як С. Бланк (Steve Blank), Е. Ріс (Eric Ries). Розробили методи оцінки та управління фінансовими ризиками інноваційної діяльності З. Боді (Zvi Bodie), Р. Мертон (Robert Merton).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Незважаючи на значну увагу науковців до вивчення питань інноваційної діяльності та інноваційних підприємств, нині залишаються невирішеними деякі важливі аспекти, що потребують подальшого дослідження.

Так, наприклад, існуючі підходи до визначення інноваційних підприємств є фрагментарними та не відображають їх комплексну природу. Варто розробити більш інтегрований та системний підхід до їх розуміння, який дозволить урахувати всі ключові аспекти цієї категорії, зокрема роль стартапів.

Також існує потреба у глибшому вивченні взаємозв'язку між інноваційною діяльністю та інноваційними підприємствами, зокрема, як інноваційна діяльність впливає на розвиток інноваційних підприємств, та як інноваційні підприємства сприяють реалізації інноваційної діяльності.

Крім того, потребують більш глибокого вивчення питання комерціалізації інновацій, особливо в контексті інноваційних підприємств, та впливу фінансових ризиків на цей процес.

Виклад основного матеріалу дослідження. В епоху стрімких технологічних змін та глобальної конкуренції інноваційна діяльність стає ключовим фактором успіху для будь-якого підприємства. Дослідження сутності інноваційної діяльності є актуальним завданням, що вимагає комплексного аналізу. Результати проведеного огляду літературних джерел щодо сутності цієї категорії систематизовано у табл. 1.

За результатами проведеного дослідження визначено, що інноваційна діяльність є багатогранним процесом, який розпочинається з моменту генерування наукових ідей і триває до їх комерційного впровадження. У той же час інноваційна діяльність передбачає не лише реалізацію результатів наукових досліджень, але й включає в себе організаційні, технологічні та фінансові аспекти, що забезпечують ефективне використання цих результатів. Важливо, що цей процес реалізується в умовах конкурентного середовища, де необхідно не лише створювати нові продукти та послуги, а й адаптувати їх до вимог сучасного ринку. Загалом, інноваційна діяльність є ключовим чинником, що стимулює економічний розвиток і підвищує конкурентоспроможність підприємств. Успішне впровадження інновацій вимагає цілеспрямованих зусиль і належного управління на всіх етапах інноваційного процесу.

**Таблиця 1. Існуючі підходи до визначення сутності категорії
«інноваційна діяльність» (складено авторами)**

Автор, джерело	Сутність поняття	Змістова визначальна характеристика
Закон України «Про інноваційну діяльність» [1]	Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.	Комерціалізація наукових розробок для випуску конкурентоспроможних товарів.
Жук М.М. [2]	Інноваційна діяльність – це всі наукові, технологічні, організаційні, фінансові й комерційні дії, що призводять до здійснення інновацій або задумані з цією метою. До інноваційної діяльності також належать дослідження і розробки, безпосередньо не пов’язані з підготовкою конкретної інновації	Дії для створення та впровадження інновацій.
Лаврук В.В. [3]	Під інноваційною діяльністю слід розуміти діяльність з моменту народження наукової або науково – технічної ідеї і доведення її до впровадження.	Процес від зародження ідеї до її впровадження.
Адаменко О.А. [4]	Інноваційна діяльність – це сукупність робіт, які виконуються певними організаційними структурами від зародження ідеї до її комерціалізації в умовах конкуренції. Така діяльність передбачає постановку цілей, пошук ресурсів і засобів їх досягнення та побудову організаційної системи координування інноваційного процесу.	Процес від зародження ідеї до її комерціалізації в умовах конкуренції.
Ткаченко Т.П., Тульчинський Р.В. [5]	Інноваційна діяльність – процес, спрямований на реалізацію результатів закінчених наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий або вдосконалений продукт, що реалізується на ринку, у новий або вдосконалений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, а також у пов’язані з цим додаткові наукові дослідження і розробки. При цьому слід враховувати, що інноваційна діяльність означає весь, без виключень, інноваційний процес, починаючи з появи науково-технічної ідеї і завершуючи розповсюдженням продукту.	Реалізація науково-технічних ідей у нові або вдосконалені продукти та технологічні процеси.

У цілому за результатами проведеного аналізу можна підсумувати, що науковцями категорія «інноваційна діяльність» розглядається з різних точок зору, але всі вони зводяться до процесу створення та впровадження нового, а саме:

1. Комерціалізація наукових розробок – Закон України «Про інноваційну діяльність» [1] наголошує саме на важливості використання наукових результатів для створення конкурентоспроможних продуктів.

2. Комплексний процес – інноваційна діяльність охоплює не лише наукові дослідження, а й організаційні, технологічні, фінансові та комерційні аспекти.

3. Механізм «від ідеї до впровадження» – більшість дослідників розглядають інноваційну діяльність як процес, що починається із зародження ідеї та завершується її впровадженням на ринку.

4. Конкурентне середовище – важливим аспектом є реалізація інновацій в умовах конкуренції, що вимагає адаптації до ринкових вимог.

5. Реалізація науково-технічних ідей – інноваційна діяльність передбачає процес реалізації науково-технічних ідей у нові або вдосконалені продукти та технологічні процеси.

Аналізуючи різні погляди на сутність інноваційної діяльності, можна узагальнити, що вони, хоч і відображають різні аспекти, але не охоплюють її комплексну природу. Тому, спираючись на вищезазначене, пропонуємо власне визначення сутності даної категорії, а саме: «інноваційна діяльність – це системний і безперервний процес трансформації науково-технічних знань, творчих ідей та ринкових можливостей у конкурентоспроможні інновації. Цей процес охоплює всі етапи – від генерування ідей і розробки технологій до їх комерціалізації, включаючи організаційні, фінансові, маркетингові аспекти тощо.

Вважаємо, що рекомендоване до використання визначення сутності категорії «інноваційна діяльність» підкреслює її комплексний і динамічний характер, а також важливу роль у забезпеченні сталого розвитку.

Розуміння сутності інноваційної діяльності є ключовим для визначення ролі та характеристик суб'єктів, які її впроваджують. Одним із таких суб'єктів є інноваційне підприємство, що безпосередньо реалізує результати інноваційної діяльності у своїй роботі. Результати проведеного огляду літературних джерел щодо сутності цієї категорії систематизовано у табл. 2.

**Таблиця 2. Існуючі підходи до визначення сутності категорії
«інноваційне підприємство» (складено авторами)**

Автор, джерело	Сутність поняття	Змістова визначальна характеристика
Закон України «Про інноваційну діяльність» [1]	Інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) - підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг.	Підприємство, основна діяльність якого здебільшого зосереджена на розробці, виробництві та реалізації інноваційних продуктів та (або) послуг.
Сизоненко В.О., Овчаренко Л.В. [6]	Інноваційне підприємство втілює складну сукупність економічних відносин, пов'язаних із включенням відносин інтелектуальної власності в сферу матеріального виробництва.	Взаємозв'язок інтелектуальної власності та виробництва.
Білоус-Сергєєва С.О. [7]	Інноваційне підприємство можна охарактеризувати як підприємство, яке займається комплексним новаторством, проводить науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи і / або закуповує нові продукти та / або технології. Воно на постійній основі впроваджує нові науково-технічні рішення для створення нових або вдосконалення існуючих продуктів, технологічних процесів та організації діяльності	Комплексне новаторство підприємства та впровадження нових технологій.

Унаслідок проведеного аналізу можна узагальнити, що інноваційне підприємство є ключовим елементом сучасної економіки, оскільки воно спрямоване на розробку, виробництво та реалізацію інноваційних продуктів і послуг, що становлять значну частину його діяльності. Відповідно до

законодавства України [1], підприємство вважається інноваційним, якщо обсяг інноваційної продукції перевищує 70% загального обсягу виробництва.

Крім того, автор роботи [7] акцентує увагу на тому, що інноваційні підприємства не лише адаптуються до змінюваних умов, а й створюють нові ринкові можливості. Постійне впровадження науково-технічних рішень дозволяє їм залишатися конкурентоспроможними та сприяти економічному розвитку.

Отже, інноваційні підприємства виконують роль важливих двигунів економіки, що зумовлює необхідність їх підтримки та розвитку в межах державної політики у сферах економіки та науки.

Вважаємо, що у цілому розглянуті визначення сутності категорії «інноваційне підприємство» (табл. 2) можна поділити на 3 підходи:

1. Юридичний підхід – відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» [1] основний критерій визнання підприємства інноваційним полягає у частці інноваційної продукції, яка повинна перевищувати 70% загального обсягу.

2. Економічний підхід – акцент робиться на включенні інтелектуальної власності у виробничий процес [6]. Тобто, у цьому контексті важливими є патенти, авторські права, торгові марки та інші аспекти інтелектуальної власності.

3. Комплексний підхід – інноваційним вважається підприємство, що здійснює діяльність, яка включає розробку та впровадження нових технологій, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, а також використання новітніх організаційних рішень (цифровізація бізнес-процесів).

Зауважимо, що інноваційні підприємства можуть бути як новоствореними, так і вже існуючими компаніями, які впроваджують інновації.

Вважаємо, що підвидом інноваційного підприємства є стартап, що характеризується швидким розвитком та пошуком масштабної бізнес-моделі. Стартапи часто орієнтуються на швидке зростання та залучення інвестицій,

особливо венчурних. Не кожне інноваційне підприємство є стартапом, але кожен стартап є інноваційним підприємством.

За результатами проведеного аналізу підходів до визначення сутності категорії «інноваційне підприємство» узагальнимо, що у цілому вони відображають різні аспекти інноваційної діяльності, але жодне з них не охоплює її комплексну природу. Тому, спираючись на вищезазначене, пропонуємо власне визначення сутності даної категорії, а саме: «інноваційне підприємство» – це суб'єкт господарювання, стратегічна діяльність якого базується на створенні, впровадженні та комерціалізації інноваційних продуктів, технологій та управлінських рішень, що забезпечують його конкурентоспроможність та динамічний розвиток. Інноваційне підприємство, особливо на стадії стартапу, функціонує в умовах високої невизначеності та технологічних змін, використовуючи результати науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, інтелектуальну власність, а також адаптуючи сучасні організаційні та цифрові моделі ведення бізнесу.

У якості ключових характеристик інноваційного підприємства пропонуємо виокремлювати наступні:

- 1) науково-технічна орієнтація – систематичне залучення результатів наукових досліджень і технологічних розробок;
- 2) інтеграція інтелектуального капіталу – активне використання інтелектуальної власності, нематеріальних активів і людського потенціалу;
- 3) гнучкість і адаптивність – здатність швидко реагувати на зміни ринку, впроваджувати нові бізнес-моделі та організаційні структури;
- 4) стійкий розвиток – поєднання економічної ефективності з екологічною та соціальною відповідальністю;
- 5) глобалізаційна спрямованість – участь у міжнародних інноваційних процесах, інтеграція у глобальні ланцюги створення вартості;
- 6) цифрова трансформація – активне використання цифрових технологій для оптимізації бізнес-процесів і створення нових продуктів;

7) партнерство – співпраця з іншими підприємствами, науковими установами та іншими організаціями;

8) орієнтація на клієнта – зосередженість на задоволенні потреб клієнтів і створенні цінності для них.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Проведений аналіз дозволив виявити основні підходи до визначення інноваційної діяльності та інноваційних підприємств, а також запропонувати власні, більш комплексні дефініції даних категорій. Важливо зазначити, що інноваційна діяльність є складним, багатогранним процесом, який охоплює не лише науково-технічні аспекти, але й організаційні, фінансові та ринкові, а інноваційні підприємства є ключовими суб'єктами цього процесу.

Подальші дослідження планується зосередити на розробці ефективних методів управління фінансовими ризиками інноваційних підприємств (диверсифікація, хеджування, страхування тощо) з метою їх мінімізації.

Крім того, передбачається зосередити увагу на вивченні ефективних моделей комерціалізації, які сприяють швидкому виведенню інноваційних продуктів і послуг на ринок. При цьому особливу увагу планується приділити аналізу успішних стратегій стартапів, які демонструють високу швидкість зростання та здатність до масштабування.

Таким чином, інноваційні підприємства, включаючи стартапів, відіграють важливу роль у розвитку економіки. Розуміння їх сутності та ключових характеристик, а також механізмів комерціалізації інновацій, є важливим для розробки ефективної державної політики підтримки інновацій та стимулювання розвитку інноваційних підприємств.

Література

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 06.03.2024).

2. Жук М.М. Організаційно-економічний механізм активізації інноваційних процесів АПК України : дис... канд. екон. наук : 08.00.03 /

Подільський державний аграрно-технічний ун-т. Кам'янець-Подільський, 2016. 220 с.

3. Лаврук В.В. Інноваційний продукт у сільському господарстві як результат інноваційного процесу. *Ефективна економіка*. 2010. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=218> (дата звернення: 06.03.2024).

4. Адаменко О.А. Концептуальні засади інноваційного розвитку підприємств. *Наукові праці національного університету харчових технологій*. 2010. №35. С. 5-10. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fa63dd26-ae11-4d84-b6d7-f21ee7fdb485/content> (дата звернення: 06.03.2024).

5. Ткаченко Т.П., Тульчинський Р.В. Розвиток інноваційного підприємництва в Україні. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2010. №7. С. 223-229. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/91dcd7f6-f480-4d21-b0db-0e4f17aa180b/content> (дата звернення: 06.03.2024).

6. Сизоненко В.О., Овчаренко Л.В. Інноваційне підприємство – форма реалізації інтелектуальної власності. *Наукові записки*. 2000. Т. 18. С. 64-72. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bd57e140-4ba5-4066-8674-51a39a4c28fc/content> (дата звернення: 06.03.2024).

7. Білоус-Сергєєва С.О. Інноваційне підприємництво як ключовий фактор розвитку регіону у післявоєнний період. *Вісник Приазовського Державного Технічного Університету*. 2023. №1 (38). С. 45–50. URL: https://journals.uran.ua/ves_pstu/article/view/280738 (дата звернення: 06.03.2024).

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine “About innovative activity”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (Accessed 6 March 2024).

2. Zhuk, M.M. (2016), “Organizational and economic mechanism for activating innovation processes in the agro-industrial complex of Ukraine”, Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Podil's'kyj derzhavnyj ahrarno-tekhnichnyj universytet, Kam'ianets'-Podil's'kyj, Ukraine.

3. Lavruk, V.V. (2010), “Innovative product in agriculture as a result of the innovation process”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=218> (Accessed 6 March 2024).

4. Adamenko, O.A. (2010), “Conceptual principles of innovative development of enterprises”, *Naukovi pratsi natsional'noho universytetu kharchovykh tekhnolohij*, [Online], vol. 35, pp. 5-10, available at: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fa63dd26-ae11-4d84-b6d7-f21ee7fdb485/content> (Accessed 6 March 2024).

5. Tkachenko, T.P. and Tul'chyns'kyj, R.V. (2010), “Development of innovative entrepreneurship in Ukraine”, *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy “Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut”*, [Online], vol. 7, pp. 223-229, available at: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/91dcd7f6-f480-4d21-b0db-0e4f17aa180b/content> (Accessed 6 March 2024).

6. Syzonenko, V.O. and Ovcharenko, L.V. (2000), “Innovative enterprise – a form of intellectual property realization”, *Naukovi zapysky*, vol. 18, pp. 64-72, available at: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bd57e140-4ba5-4066-8674-51a39a4c28fc/content> (Accessed 6 March 2024).

7. Bilous-Serhieieva, S.O. (2023), “Innovative entrepreneurship as a key factor in the development of the region in the post-war period”, *Visnyk Pryazovs'koho Derzhavnoho Tekhnichnoho Universytetu*, vol. 1 (38), pp. 45-50, available at: https://journals.urau.ua/ves_pstu/article/view/280738 (Accessed 6 March 2024).

Стаття надійшла до редакції 10.03.2025 р.